

ДОВІДКА

Про підсумки моніторингового
дослідження сформованості навички
читання вголос учнів 2-4 та мовчазного
читання учнів 3-4 класів
за підсумками I семестру
2025-2026 навчального року

Читацька компетентність – це не лише навичка читання, а знання, уміння та навички шукати інформацію для вирішення пізнавальних завдань. Високим показником читацької компетентності є і рівень читання дитини, і бажання читати у вільний час, і вміння використовувати будь-які тексти для особистісного розвитку.

З урахуванням положень Державного стандарту початкової освіти 2018 року й Типової освітньої програм (під керівництвом О.Я.Савченко) для мовно-літературної освітньої галузі (української мови та читання), міжнародних порівняльних досліджень якості освіти з мови й читання в початковій школі та традицій навчання цих предметів у початковій школі основний зміст завдань із вимірювання читацької компетентності було структуровано за такими читацькими пізнавальними процесами:

- знаходження інформації;
- формулювання прямих висновків;
- інтерпретування й узагальнення (інтегрування) інформації;
- аналізування та оцінювання змісту й форми тексту.

Відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», наказів Міністерства освіти і науки України від 16.01.2020 року № 54 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти», від 13.07.2021 №813 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти» (зі змінами), Інструктивно-методичних рекомендацій щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році (додаток до листа МОН від 13.08.2025 1/16828-25), Положення про моніторинг якості освіти навчального закладу (наказ по закладу освіти від 14.09.2020 року №78), Програми проведення внутрішнього моніторингу навчальних досягнень учнів (наказ по закладу освіти від 30.08.2023 року №71-о), річного плану роботи закладу освіти (наказ по закладу освіти від 29.08.2024 №56-о), плану моніторингу якості освітнього процесу 1-4 класів на 2025-2026 навчальний рік вивчалася робота вчителів початкових класів над формуванням, розвитком і вдосконаленням навичок читання учнів 2-4 класів.

Метою моніторингу стану формування навичок читання здобувачів освіти початкових класів було визначити рівень формування навичок читання серед учнів початкових класів; удосконалити навички читання учнів початкових класів.

Завдання для моніторингового дослідження сформованості навички читання учнів 2-4 класів готувалися творчими групами (по паралелях) та погоджувалися на засіданні методичного об'єднання вчителів початкових класів. Матеріали для проведення дослідження були підібрані відповідно до навчальних програм та відповідали вимогам Державних стандартів початкової освіти. Зміст завдань для дослідження розроблявся з урахуванням компетентнісного підходу. Порядок проведення моніторингового дослідження відповідав методичним вимогам та проходив з дотриманням безпечних умов організації освітнього процесу у період воєнного стану.

У ході моніторингового дослідження проаналізовано якість сформованості навичок читання (правильність, усвідомленість, виразність, темп) та система моніторингу навичок читання вчителями. Моніторинг навичок читання вголос здійснювалася індивідуально, а навичок читання мовчки - фронтально за незнайомими текстами:

- у 4 класах – «Велосипед для Катрусі» за Дариною Мурмуєнко;
- у 3 класах – «Старий пень» за В.О.Сухомлинським.

Учням у діагностувальній роботі (навичка читання мовчки) були запропоновані 6-7 завдань на перевірку сформованості вмінь визначати основну думку твору, його тему, розрізняти жанри, встановлювати послідовність подій у творі, характеризувати вчинки дійових осіб, пояснювати зображувальні можливості художнього слова тощо. Вчителями враховано існуючі орієнтовні норми швидкості читання мовчки для кожного класу, де швидкість читання визначається кількістю слів за одну хвилину. Зокрема, на кінець I семестру учні повинні виконуватись орієнтовні норми: 3 клас – 85-110 сл/хв; 4 клас – 100-150 сл/хв.

Перевіркою було охоплено 149 учнів (94,3%) 3-4 класів (контингент – 158 учень). Виконали завдання без помилок 11 учнів (14%) учнів 3 класів, із 79 учнів (95%) перевірених учнів; 4 учнів (6%) учнів 4 класів, із 70 учнів (93%) перевірених учнів. Найбільше допустили помилок учні 3х класів у 6 та 7 завданнях, а саме:

- Встанови порядок подій у тексті – 26 учнів (33%);
- Запиши головну думку твору – 30 учнів (38%).

Учні 3-А та 3-Г класів (100%) справилися із 2 завданням, а саме:

- Де відбувалися події твору? (тестове завдання).

Учні 3-В та 3-Г класів (100%) справилися із 4 завданням, а саме:

- За чим сумував пеньок? (тестове завдання).

Учні 3-Г класу (100%) справилися із 5 завданням, а саме:

- Продовж речення. (написати).

Найбільше допустили помилок учні 4х класів у 5 та 6 завданнях, а саме:

- Розташуй пункти плану в правильній послідовності – 35 учнів (50%);
- Запиши, які події твору тебе вразили найбільше? Як це вплинуло на твій світогляд? – 30 учнів (43%).

Усі учні (100%) справилися із 1 та 2 завданнями, а саме:

- Визнач жанр твору.
- У якому реченні описано головну подію, що сталося з Катрусєю?

Як засвідчують результати, здобувачі початкової освіти загалом демонструють недостатню сформованість деяких складників читацької компетентності. Здебільшого це виявляється під час виконання завдань із застосуванням таких когнітивних читацьких процесів, як інтерпретування та узагальнення інформації, аналізування й оцінювання змісту й форми тексту. Учні продемонстрували належний рівень володіння вміннями:

- знаходити інформацію в тексті, а саме визначати послідовність подій у творі; знаходити в тексті відповіді на поставлені запитання про те, хто є героями твору, де й коли відбувалися події, які події відбулися з персонажами тощо;
- формулювати прості висновки, як-от знаходити пропущені ланки в змісті тексту; визначати причину чи наслідок події; визначати подібність чи відмінність об'єктів, особливості зовнішності героїв; належність слів у тексті певним персонажам; зіставляти прочитане з власним життєвим досвідом.

Водночас учні виявили нижчий рівень володіння вміннями:

- інтерпретувати та узагальнювати інформацію, зокрема визначати авторський задум, авторське бачення ситуації, описаної в тексті; формулювати комплексні висновки; розрізнявати головне й другорядне; виявляти значущі ідеї, пояснювати факти, розмежовувати факти і судження; тлумачити пряме й переносне значення слів; пов'язувати висловлювання героїв з їхніми характеристиками;
- аналізувати й оцінювати форму та зміст тексту, а саме робити висновки про майстерність автора тексту; оцінювати логічність, достовірність викладу, відповідність стилю викладу інформації контексту; оцінювати мовну переконливість, значущість окремих елементів для пояснення думки автора.

Кращі результати показали учні 3-Г, 3-В, 4-А та 4-Б класів (вчителі: Гонтарук Я.І., Снігир В.М., Левчук Т.І., Фещук Л.І.). Результати відображені в додатках 1, 2 (додаються).

У ході моніторингового дослідження навички читання мовчки встановлено, що:

- повністю сформована навичка мовчазного читання у 75 % учнів, частково – у 14 % учнів;
- формується вміння читати мовчки у 11 % учнів.

Діагностувальні роботи з літературного читання передбачали вивчення рівня сформованості навичок читання вголос з урахуванням всіх показників (правильність, спосіб, виразність, розуміння прочитаного, темп). Перевірка здійснювалась індивідуально. На кінець I семестру учні повинні прочитати таку кількість слів за хвилину: 2 клас – 35/45 слів за хвилину, 3 клас – 65/70 слів, 4 клас – 80/85 слів. Окремо темп читання із застосуванням кількісних показників не перевірявся, оскільки показники, подані в таблиці кількісних показників темпу читання вголос є орієнтиром для розвитку темпу читання, а не моніторингу та оцінювання.

Навичка читання вголос охоплює такі компоненти, як спосіб читання, правильність, виразність, темп. Кожний з них окремо і в сукупності підпорядкований смисловій стороні читання, тобто розумінню тексту.

Для перевірки навички читання вголос були вибрані тексти:

- у 2 класах – «Сніжинка» за В.Сухомлинським.
- у 3 класах – «Як чумаки по сіль їздили» за В.Нагорняком.
- у 4 класах – «Добре серце» (народна творчість).

Під час моніторингового дослідження навички читання вголос у 2-х класах з'ясовано, що:

- більшість учнів читають плавно складовим та плавно складовим способом із цілісним причитуванням окремих слів 61 % (30 учнів).
- читають цілими словами 37% (18 учні),
- зовсім не читає 1 учениця (2%) 2-Б класу Іванченко Аліна (дитина з ООП). Вчитель – Белкіна Т.Я.,
- читають правильно, виразно, свідомо, з використанням мовленнєвих і позамовних засобів виразності 61% (30 учнів).
- виокремлюють значущу інформацію та важливі деталі, роблять висновки щодо причинно-наслідкових зв'язків, визначають основну думку тексту, розуміють авторське ставлення і підтекстові смисли 59% (29 учнів).
- мають низький рівень читацької компетентності (не можуть знайти наведену конкретну інформацію, зробити прості висновки про причинно-наслідкові зв'язки, послідовність подій та мету дій героїв, визначити тему тексту та основні відмінності чи подібності предметів тощо) 12% (6 учнів).

Результати відображені в додатку 3 (додається).

Під час моніторингового дослідження навичок читання вголос у 3-х класах з'ясовано, що:

- учні читають цілими словами 93 % (76 учнів);
- читають плавно складовим способом з цілісним причитуванням окремих слів 6 % (5 учнів);
- 1 учениця 3-Г класу Ганжа читає складами (1%). Вчитель – Гонтарук Я.І.;
- повністю сформовано вміння читати вголос у 85 % (70 учнів), частково – у 15 % (12 учнів);
- здатні швидко і правильно виконувати завдання за текстом, висловлюють власне ставлення до змісту твору, добираючи відповідні аргументи щодо певної позиції, самостійно орієнтуються в колі дитячого читання та у світі дитячих книжок, у повному обсязі, поглиблено розуміють фактичний зміст та основний смисл текстів, встановлюють смислові, причинно-наслідкові зв'язки тощо 70 % (65 учні);
- мають низький рівень сформованості читацької компетентності 7% (6 учнів);
- володіють операційною стороною діяльності з пошуку потрібної книжки, навчально-пізнавальної інформації у довідкових виданнях, виявляють уміння правильно формулювати свої читацькі запити та застосовувати набуті знання та вміння у практичній діяльності 80% учнів 3-х класів.

Результати відображені в додатку 4 (додається).

Під час моніторингового дослідження навичок читання вголос у 4-х класах з'ясовано, що:

- практичні навички, передбачені програмою, у більшості учнів 91% (68 учнів) формуються на високому та достатньому рівнях.
- показали навички найвищого рівня: читають свідомо, правильно, виразно з використанням основних мовленнєвих і позамовних засобів виразності, з допомогою яких учні виражають розуміння фактичного змісту і основного змісту твору, своє ставлення до твору 68% (52 учнів).
- правильно виконують завдання за текстом; висловлюють оцінювальні судження щодо поведінки і вчинків героїв з використанням відповідної оцінної лексики, аргументують свої відповіді з посиланням на текст; висловлюють та аргументують своє ставлення не лише до подій, а й до змісту твору загалом, вдало використовуючи авторські засоби художньої виразності; самостійно визначають тему і основну думку твору 96% (73 учнів).

У ході моніторингового дослідження встановлено, що вчителі приділяють належну увагу розвитку в учнів біглого, виразного та осмисленого читання; переважна більшість учнів читають плавно, словами та словосполученнями, роблячи відповідні наголоси в словах та логічні наголоси в реченнях; учні дотримуються відповідного темпу читання; учні дають відповіді на запитання по тексту прочитаного; після повторного читання учні дотримуються виразності.

У ході дослідження виявлені типові помилки:

- учні не бачать все слово в момент читання;
- учні припускають помилки у постановці наголосу;
- учні перекручують звукові і складові структури слова;
- деякі учні частково розуміють прочитане.

Головною проблемою у розвитку читацької компетентності вважаємо те, що діти багато часу проводять за гаджетами (віртуальні ігри, перегляд роликів), а це впливає на відсутність інтересу до читання, та недостатня підтримка розвитку читацької компетентності з боку батьків.

Досвід роботи свідчить, що формувати в учнів читацьку компетентність потрібно не лише тому, щоб вони добре читали, а навчилися самостійно отримувати знання й використовувати їх у своїй практичній діяльності, що є основним завданням у вихованні гармонійної особистості з широким колом компетентностей, здатної реалізовувати себе в майбутньому. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в удосконаленні технології, спрямованої на розвиток особистості молодшого школяра, формування його моральних і навчальних якостей та розумових здібностей.

Рекомендації педагогам щодо подолання недоліків:

- постійно проводити цілеспрямовану роботу по формуванню в учнів навичок правильного, свідомого та виразного читання відповідно до програмових вимог;

- організувати індивідуальну роботу з учнями, в яких навички читання сформовані недостатньо, розробити для них індивідуальні рекомендації, практичні завдання;
- урізноманітнювати види робіт з текстом;
- проводити словникову роботу, збагачуючи словниковий запас учнів;
- максимально використовувати можливості бібліотеки для проведення бібліотечних уроків та виховних годин, пропаганди кращих учнів-читачів для активізації читання дітьми художньої літератури;
- індивідуально повідомити батьків про рівень сформованості навичок читання дитини, надати практичні рекомендації щодо їх покращення.

Заступник директора

Оксана САПОЖНИК